

KLUB PŘÁTEL HORNICKÉHO MUZEA OKD V OSTRAVĚ

Pod Landekem

725 29 Ostrava - Petřkovice

IČO: 41033035, Tel. 596 131 847, 596 131 804

HORNICKÝ ZPRAVODAJ

III. čtvrtletí 2006

DŮL PETR BEZRUČ

Z VÝROČNÍ ČLENSKÉ SCHŮZE KPHM

V úterý 4. dubna letošního roku se konala v Hornickém muzeu OKD výroční členská schůze Klubu přátel Hornického muzea. Mezi devadesáti přítomnými byli i zástupci některých kolektivních členů a zástupci městských úřadů.

V hlavním referátu zhodnotil předseda KPHM ing. Zdeněk Dombrovský činnost za rok 2005 a nastínil plán činnosti na letošní rok. Kladem bylo, že část jeho projevu byla předem otištěna ve Zpravodaji KPHM, který obdrželi všichni členové několik dnů před výroční členskou schůzí. V referátu byla také hodnocena činnost poboček v Kladně, Petřvaldě a Karvině a jejich spolupráce s městskými úřady. Velká pozornost byla věnována spolupráci KPHM s Nadací Landek a Hornickým muzeem OKD. Závěrem referátu bylo hovořeno o anketě, kterou KPHM vypsál pro zlepšení své činnosti. Do termínu výroční členské schůze obdržel výbor KPHM třicet vyplněných anketních lístků. V žádném z těchto anketních lístků nebyly kritické připomínky k práci výboru, k obsahu Zpravodaje a k přednáškám, které jsou při pravidelných setkáních členů. Bylo navrženo 24 témat, o která by někteří členové měli zájem, a proto se výbor bude těmito náměty zabývat. V závěru svého referátu zhodnotil předseda ing. Zdeněk Dombrovský práci jednotlivých členů výboru, všem poděkoval za jejich dobrovolnou obětavou práci a upozornil přítomné, že volby do výboru se budou konat příští rok a je proto nutné připravit v předstihu nové kandidátky.

Po úvodním referátu podal podrobnou zprávu o finančním hospodaření Adolf Konečný. Tuto zprávu za revizní komisi potvrdil Arnošt Felkl a zdůraznil, že při kontrole dokladů nebyly shledány žádné nedostatky.

V diskusi vystoupilo sedm členů KPHM. Vítězslav Hettenberger hovořil o činnosti redakční rady Zpravodaje KPHM, (o činnosti redakční rady KPHM píšeme podrobněji na jiném místě). Ing. Petr Janků hodnotil činnost KPHM v návaznosti na hornické tradice. Ing. Jaroslav Minka se zabýval činností pobočky KPHM v Karvině. Ředitel Hornického muzea OKD ing. Miroslav Fojtík se zmínil o velmi těsné spolupráci s KPHM a tuto spolupráci vysoce hodnotil. Ing. Jaroslav Přepiora omluvil nemocného předsedu Nadace Landek ing. Stanislava Vopasku a seznámil přítomné s projekty, na které nadace přispěla KPHM finančními příspěvky. Ing. Miroslav Šmíd ve svém příspěvku požadoval větší informovanost o technických novinkách v OKD. A konečně Viktor Pachuta hovořil o Dole František, kde byla ukončena činnost a o jeho zachování jako kulturní památky.

Všechny diskusní příspěvky budou výborem KPHM vyhodnoceny a zpracovány pro příští činnost. V závěru výroční členské schůze přečetl a nechal odhlasovat usnesení člen výboru Roman Krzak.

V rámci výroční členské schůze byla také ukázka kopií historických důlních map, které byly získány z originálů uložených v Moravském zemském archivu v Brně. Tyto kopie byly pořízeny za finančního příspěvku Nadace landek a nyní jsou majetkem Hornického muzea OKD.

Výroční členská schůze pak po ukončení pokračovala neformální besedou v restauraci Harenda, která je v areálu Hornického muzea OKD.

Vítězslav Hettenberger

USNESENÍ VÝROČNÍ PLENÁRNÍ SCHŮZE KPHM KONANÉ DNE 4. 4. 2006 V OSTRAVĚ

A. Výroční plenární schůze bere na vědomí a schvaluje

1. Přednesenou zprávu o činnosti Klubu za rok 2005
2. Zprávu o hospodaření Klubu za rok 2005
3. Zprávu revizní komise k výsledkům hospodaření za rok 2005
4. Přednesený rozpočet KPHM na rok 2006
5. Hlavní úkoly KPHM na rok 2006
6. Udělení čestného členství v KPHM ing. Bohumilu Hedbávnému a Otakaru Kochanovi
7. Uvedení do funkce vedoucího pobočky Petřvald Stanislava Žáka
8. Doplnění výboru KPHM o Ladislava Bardone, Stanislava Žáka, ing. Stanislava Kubu, ing. Vladimíra Čuříka
9. Uvolnění ing. Zdeňka Malíka z výboru Klubu
10. Předložený návrh usnesení
11. Ověřovatele zápisu z výroční schůze a usnesení KPHM ve složení: ing. Minka, Arnošt Felkl

B. Výroční plenární schůze ukládá:

1. Výboru KPHM:

- 1.1. Zabezpečit plnění usnesení z výroční plenární schůze Klubu ze dne 4. 4. 2006
- 1.2. Konkrétními akcemi zabezpečit pokrytí všech vytyčených oblastí činnosti Klubu. tyto rozpracovat a zahrnout do kalendářního plánu se stanovením termínů kontroly a zodpovědnosti
- 1.3. Zabezpečit finanční prostředky minimálně v navržené výši
- 1.4. Vyhodnotit klubovou anketu a ze zjištění vyvodit závěry
- 1.5. Maximální pozornost věnovat personální obměně Klubu a poboček tak, aby činnost mohla kontinuálně pokračovat a dále se rozvíjet
- 1.6. V souladu s novými Stanovami KPHM zpracovat zásady pro činnost a hospodaření poboček
- 1.7. Projednat připomínky a návrhy z výročních schůzí a zařadit do plánů činnosti Klubu na r. 2006, resp. nerespektované připomínky následně projednat na besedách
- 1.8. prostřednictvím Hornického zpravodaje podat zevrubnou informaci o plenární schůzi a o usnesení KPHM
- 1.9. Zpracovat návrh finančního zabezpečení činnosti Klubu

2. Výborům poboček:

- 2.1. Na nejbližším jednání (besedě) pobočky projednat na plenární schůzi v Ostravě přednesenou zprávu o činnosti KPHM za rok 2005, zprávu o hospodaření za rok 2005, návrh rozpočtu Klubu a návrh hlavních úkolů na rok 2006 a přijaté usnesení.
- 2.2. Zabezpečit plnění usnesení z výroční plenární schůze Klubu ze dne 4. 4. 2006 a průběžně přijímané závěry výboru KPHM
- 2.3. Rozpracovat záměry výboru KPHM do svých vlastních plánů činnosti a tyto zabezpečit
- 2.4. Ve spolupráci s výborem Klubu rozvíjet spolupráci s MěÚ
- 2.5. Vytvářet personální předpoklady pro činnost pobočky v dalším období

INFORMACE O ČINNOSTI VÝBORU KPHM ZA 1. POLOLETÍ 2006

Výbor se v průběhu 1. pololetí sešel celkem šestkrát a v souladu s pololetním plánem činnosti projednával:

1. Přípravu zabezpečení výroční plenární schůze Klubu (na všech výborech v 1-4/06)
2. Hodnocení činnosti za rok 2005
3. Rámcový program činnosti na rok 2006
4. Vydávání Zpravodaje č. 1/06, 2/06, 3/06
5. Zprávu o hospodaření za rok 2005
6. Návrh rozpočtu na rok 2006
7. Práci poboček a výhled jejich činnosti
8. Příspěvkovou morálku členů
9. Vyhodnocení ankety
10. Výroční zprávu o činnosti Klubu za rok 2005
11. Návrh projektů pro Nadaci LANDEK
12. Návrh usnesení výroční plenární schůze
13. Návrh hlavních úkolů na rok 2006
14. Personální otázky
15. Zabezpečení výjezdního tematického zájezdu
16. Plán práce na 2. pololetí 2006
17. Spolupráci s jinými organizacemi a MěÚ
18. Zajištění přednáškové činnosti
19. Zajištění financování Klubu
20. Návrh zřízení nové pobočky Klubu v Havířově

21. Přípravu společného zasedání Klubu s vedením Nadace LANDEK a HM OKD
22. Práci kladenské pobočky
23. Návrh zásad práce poboček v souladu se změnou Stanov
24. Uzavření dohod, resp. smluv o finanční podpoře s a. s. OKD, Nadací LANDEK, MěÚ Havířov, Petřvald, Karviná, Orlová, a. s. VVUÚ, a. s. POLALPEX, s. r. o., POLCARBO, s. p. DIAMO, závod Odra, MěKS Havířov, VŠB TÚ-HGF, a. s. RBP
25. Návrh na udělení čestných členství Klubu a ocenění cenou Český Permon
26. Konkretizaci hlavních úkolů na rok 2006 a rozpracováním přijatého usnesení na plenáře.

Zdeněk Dombrovský,
předseda

PŘEDSTAVUJEME SVÉ KOLEKTIVNÍ ČLENY

Společnost OKD, Důlní průzkum a bezpečnost a. s., se sídlem v Paskově vznikla v roce 1991 z účelové organizace OKD Důlní průzkum a bezpečnost založené v roce 1960 pod původním názvem Závod pro degazaci a odvodňování. Poskytuje inženýrsko-technické služby specializované převážně na hornickou činnost, realizuje vrtné práce a podniká v oblasti těžby a distribuce plynu, geologie a ekologie.

Náplň podnikání jednotlivých divizí rozdělených na provozy a odbory je soustředěna na tyto základní činnosti:

- Inženýrské služby
- Vrtné práce
- Plynárenství

Inženýrské činnosti

Specializované inženýrské činnosti

Odborné specializované inženýrské činnosti jsou zaměřeny na zabezpečování systematického řešení bezpečnosti dolů a vyhodnocování geologického průzkumu v Ostravsko-karvinském revíru. Řešeny jsou aktuální problémy z oblasti bezpečnostní prevence na činných dolech v oborech geomechaniky, geofyziky, geologie, větrání, plynové prevence, hydrogeologie a odvodňování. OKD, DPB, a. s. má v těchto činnostech přiznán statut znalecké organizace. Vedle toho jsou poskytovány i další inženýrské služby, zejména hydrogeologické a geofyzikální

průzkumy, ekologické audity, analýzy rizik, měřické práce, výpočty zásob nerostných surovin, měření hluku a vibrací, průzkum a monitorování výstupu důlních plynů na povrch, včetně realizace preventivních opatření.

Středisko Ekotechnika

Geologické laboratoře jsou zaměřeny zejména na stanovení fyzikálně-mechanických vlastností uhlí a hornin.

Analytické laboratoře střediska jsou pak zaměřeny na fyzikální, chemické a biologické analýzy pevných, kapalných a plyných složek potravního řetězce, kontroly léčiv, na kontrolu biochemických vzorků, klinických vzorků apod. Součástí poskytovaných služeb je environmentální servis, včetně vzorkování a závěrečného hodnocení.

Laboratoře uplatňují systém ISO 17 025.

Ročně je odebíráno cca 11 tisíc vzorků a prováděno přibližně 100 tisíc rozborů.

Provoz vrtných prací

Důlní vrty

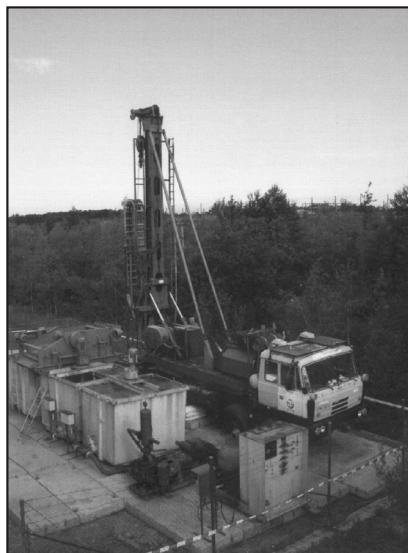
Provádění důlních vrtů společností OKD, DPB, a. s. má mnohaletou tradici. V minulosti tvořily největší objem prací geologicko-průzkumné, degazační a velkopřůměrové vrty, dnes převažují vrty pro bezpečnostní prevenci, snižování hygienických rizik a speciální vrtné práce. Technické vybavení a personální zabezpečení umožňuje realizaci veškerých druhů vrtů pro potřeby dolů a provádění speciálních vrtů pro podzemní stavitelství.

Ročně je realizováno cca 30 km důlních vrtů různých kategorií.

Vrty z povrchu

Moderní mobilní vrtné soupravy a vrtné nářadí umožňuje realizovat vrty různé hloubky i průměru. Vrtné práce jsou realizovány zpravidla v součinnosti s ostatními odbornými pracovišti společnosti, zejména v oblasti geologie, hydrogeologie, ekologie, plynové prevence apod.

Úspěšně pokračuje program realizace vrtů pro instalaci kolektorů tepelných čerpadel, kde společnost dosáhla čelného postavení na trhu v České republice.

Mobilní vrtná souprava WIRTH B-3A na automobilovém podvozku nákl. vozu Tatra 815 pro vrtání vrtů z povrchu včetně výplachového hospodářství.

Ročně je z povrchu odvrtno cca 40 km různých druhů vrtů.

Vrtné práce jsou vedeny v systému řízení jakosti dle ČSN EN ISO 9001:2001.

Plynárenská činnost

Provoz důlního plynu

OKD, DPB, a. s. je vlastníkem dobývacích prostorů pro těžbu důlního plynu ve všech lokalitách uzavřených uhelných dolů v revíru OKD. Provoz důlního plynu těží plyn provozováním šesti těžebních stanic důlního plynu, z nichž tři pracují v automatizovaném bezobslužném režimu. Pro operativní nasazení (čerpací pokusy, havarijní situace) jsou připraveny dvě mobilní odsávací stanice. Objem těžby důlního plynu se ročně pohybuje ve výši cca 35 mil. m³ metanu.

Kontejnerová kompresorová odsávací stanice pro těžbu důlního plynu, nasazovaná v dobývacích prostorech uzavřených dolů.

Vedle těžby plynu je zajišťován také jeho odbyt a distribuce, a to jak plynu z vlastní produkce, tak degazovaného plynu z činných dolů OKD. Distribuční systém má rozsah cca 140 km plynovodů a ročně je dodáno odběratelům cca 70-80 mil. m³ metanu. Na distribuční systém je také napojen zdroj důlního plynu v lokalitě likvidovaného Dolu Morcinek v Polsku.

Rok 2005 byl rokem zahájení programu výroby elektrické energie a tepla při lepším zhodnocení důlního plynu formou využití v kogeneračních jednotkách. Postupně je realizován dlouhodobý záměr ve výstavbě kogeneračních jednotek v dalších vhodných lokalitách uzavřených dolů i dolů činných.

Další významnou činností je provozování potrubního systému pro zabezpečení dodávek plynného dusíku dolům karvinské části revíru pro prevenci i represí samovznícení.

Ročně je dolům dodán plynný dusík v objemu cca 65 mil. m³. Doprovodnou činností je výstavba a rekonstrukce plynovodů, průmyslových plynových kotlen a jejich údržba.

Kompresorová odsávací stanice pro zamezení výstupu důlních plynů do podpovrchových částí staveb technologických kolektorů a na povrch ve spojení se zařízením pro spalování metanovzdušné směsi s vyloučením jejího odfuku do ovzduší.

Provoz povrchové degazace

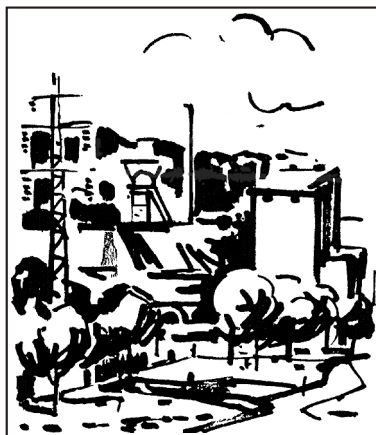
Degazace hlubinnými vrty z povrchu vystrojenými pro těžbu plynu patří k tradičním činnostem OKD, DPB, a. s. Zpočátku bylo jejím úkolem odplynění akumulovaného karbonského plynu v dobývacích prostorách v minulosti budovaných a projektovaných dolů. Dnes jsou dotěžovány menší plynové struktury v lokalitách Bruzovice, Lískovec, Příbor, Tichá a Choryně. Pro distribuci je používáno 14 předávacích a regulačních stanic a 70 km místních plynovodů.

Roční objem těžby karbonského plynu se pohybuje v rozmezí 10-15 mil. m³. Metan z této distribuční sítě je kromě klasické spotřeby spalováním využíván i pro alternativní pohon spalovacích motorů automobilů.

Provoz plnicí stanice i přestavbu automobilů na plyn zabezpečuje rovněž OKD, DPB, a. s.

Ing. Karel Endel

NEVZPOMENUTÉ VÝROČÍ DOLU ANSELM

*Areál dolu Anselm
v Ostravě-Petřkovících
(kresba Z. Jelínek)*

V roce 2005 v přemíře jiných výročí zcela zapadlo jubileum 170 let od založení významného kamenouhelného Dolu Anselm v Ostravě-Petřkovících. Nebylo vzpomenuo na semináři o hornických památkách, konaném v muzeu na tomto dole v prosinci.

K tomuto jubileu si můžeme připomenout, že Důl Anselm byl založen v r. 1835 olomouckým arcibiskupstvím, tehdejším vlastníkem mimo jiné Rudolfovy hutě (pozdější Vítkovické železářny). Jedná se o nejstarší a nejdéle provozovaný důl v OKR, který stál na samém počátku éry hlubinného dolování. Jeho hornická činnost skončila až počátkem 90. let minulého století společně se zánikem veškerého uhelného dolování v ostravské části OKR. Těžebně byl činný 156 let. Jeho existence však do určité míry pokračuje v rámci Hornického muzea OKD, které bylo budováno v areálu od r. 1987 a jako podnikové zařízení OKD otevřeno pro veřejnost v r. 1993.

V proměnách času bylo dolu několikrát změněno jméno. Nejstarší doložený název Strojní důl (Maschienen Schacht) vyplýval z využívání parního stroje od r. 1847. Jednalo se zde údajně o první zavedení parního stroje v OKR pro těžbu uhlí. Později v r. 1856 se na důlních mapách setkáváme s názvem Anselm, daném dalším majitelem dolu Salomonem Mayerem Rothschildem podle jména jeho prvorozeného syna. S. M. Rothschild získal v r. 1843 komplex důlních polí v Petřkovících včetně Strojního dolu v souvislosti s koupí Rudolfovy hutě od olomouckého arcibiskupství. V době 2. světové války v údobí německého záboru byl důl 1. 1. 1942 přejmenován na Petershoffen I-IV (Petřkovice I-IV). Po skončení války a znárodnění dolů přijal 17. 7. 1946 jméno Masaryk I na počest prvního prezidenta naší samostatné republiky. Název byl 1. 1. 1952 odstraněn a nahrazen jménem Eduard Urx (19. 1. 1903-20. 4. 1942), daném na paměť významného komunistického novináře, popraveného v koncentračním táboře Mauthausen německými nacisty. V r. 1991 bylo dolu navraceno původní jméno Anselm.

Dnešní stavební podoba areálu Dolu Anselm pochází z období velké přestavby, uskutečněné v letech 1895-1914, kdy byl vybudován jednotný soubor provozních staveb, vyznačujících se dobovým režným zdivem. Budovy se nacházejí v horní části nádvoří dolu a jsou od r. 1986 památkově chráněny. V této části se nacházejí prohlídkové trasy a také torzo jámy Anselm se sjezdem do podzemí s důlním prostředím a vybavením, znázorňujícím soubor hornických činností v dole. V dolní

části nádvoří dolu byl postupně budován Landek Park. Obojí zařízení uskutečňuje pravidelně velký počet akcí a vykazuje vysokou návštěvnost.

Na závěr lze s lítostí konstatovat, že četní návštěvníci muzea nám vyjadřují nespokojenost nad tím, že nemají možnost o tomto významném dole zakoupit si publikaci. Ani hornická Nadace Landek nevyvinula příslušnou výběrovou aktivitu k tomuto tématu.

Jaroslav Klát

VÝBOR KPHM OKD SRDEČNĚ BLAHOPŘEJE ČLENŮM, KTERÍ VE III. ČTVRTLETÍ 2006 SLAVÍ VÝZNAMNÉ JUBILEUM

Mgr. Radek Přepiora	30 let
PhDr. Ing. Antonín Bárta	60 let
Pavel Hollander	60 let
Hynek Kocourek	60 let
Ing. Alena Škvorová	60 let
Oldřich Šafránek	60 let
Václav Beznoska	65 let
Günter Michalík	65 let
Ing. Josef Petrik	65 let
Ing. Petr Zdražil	65 let
Ing. Věra Fialová	70 let
Ing. Bohumil Hedbávný	70 let
Bohumila Hejtíková	70 let
Jiří Hrubý	70 let
Ing. Jiří Jagoš	70 let
Rudolf Suchodol	70 let
Václav Hrubý	75 let
Ota Novák	75 let
František Konečný	80 let
Ing. Valter Nardeli	80 let
Ing. Jiří Staš	80 let
Oldřich Vojkovský	80 let

V minulém čísle Hornického zpravodaje nebyl mezi jubilanty omylem uveden sedmdesátník Silvestr Greguš. Omlouváme se za toto nemilé nedopatření a tlumočíme své opožděné blahopřání.

KULATÁ A PŮLKULATÁ VÝROČÍ DOLŮ

Naši čtenáři se již mnohokrát přesvědčili, že v Hornickém zpravodaji přinášíme různé zajímavé informace o dolech našeho revíru. Pro dnešní číslo Hornického zpravodaje jsme si připravili kulatá a půlkulatá výročí vzniku dolů v ostravské části revíru, která připadají na letošní rok. Uvedené údaje jsme čerpali ze Sborníku Hornického zpravodaje KPHM č. 2, který vyšel v roce 2002. Jde o následující doly:

Nové hlučinské kamenouhelné doly (1811), Neumann (1841), Jan Nepomuk (1841), Prokop (1841), Antonín (1846), Jindřich (1846), Salm I. (1851), Salm II. (1851), Hermenegild (1856), Emma (1861), Eliška (1871), Michaeli (1871), Jiří (1871), Louis (1891), Oskar (1891), Alexander (1896), Ignát (1906), Vrbice (1911), Stalin 4 (1951), Svinov (1961), Koblov (1861).

Kromě těchto dolů mají svá výročí i jámy: Hermenegild jáma XIII. (1861), Muglinovská (1846), Anselm 2 (1896), Anselm 4 (1921), Hlubina 2 (1921), Petr Bezruč 2 (1961).

Vítězslav Hettenberger

PŘEDSTAVUJEME ČESTNÉ ČLENY KPHM OKD

Otakar Kochan

Otakar Kochan se narodil 10. 4. 1928 v Petřvaldě v hornické rodině. Základní vzdělání získal v Petřvaldě a Malých Svatoňovicích. Po návratu zpět do Petřvaldu začal v roce 1950 jako horník na Dole Barbora v Karviné. Prošel veškerými důlními dělnickými profesemi a dále pracoval na odboru důlního měřiče a v úseku větrání. V roce 1974 odešel do důchodu. Od mládí se zabývá historií obce Petřvald, především hornickou minulostí. Je významným členem příslušné komise při MěÚ Petřvald, kde aktivně její činnost ovlivňuje. Zúčastnil se práce v souvislosti s činností Hornického muzea v Petřvaldě. Po ustavení pobočky KPHM se aktivně zapojil do její práce mimo jiné tím, že:

1. Zhotovil fotodokumentaci všech závodů Dolu Fučík po jeho likvidaci
2. Zpracoval dva modely petřvaldské pánve, které věnoval MěÚ Petřvald a HM v Ostravě
3. Byl spoluautorem publikace o Martinské štolě
4. Autorsky se podílel na videofilmu k 700. výročí založení města Petřvald
5. Zpracoval pro město Petřvald několik studií o počátcích hornické činnosti v obci
6. Podílel se na přednáškové činnosti pobočky pro petřvaldskou veřejnost

Zdeněk Dombrovský

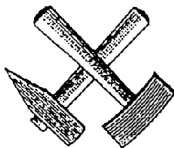
Ing. Bohumil Hedbávny

Ing. Bohumil Hedbávny se narodil 18. srpna 1936 a v letošním roce právě završuje sedmou desítku let svého života. Půjdeme-li po jeho stopách, budeme se setkávat se skromným a jemným člověkem, který jako by ani nepatřil do hornického prostředí, jež právě jemností nevyniká. A právě zde je dlužno připomenout jeho třetí vlastnost – pracovitost. Tu bohatě prokazoval ve své hornické profesi jako vedoucí větrání na Dole Stachanov v Hrušově či ve Vědecko-výzkumném uhelném ústavu v Radvanicích. Odchod do důchodu pro něho neznamenal odchod na odpočinek. Bohouš se stává jedním ze zakládajících členů KPHM OKD, v jehož kolektivu vynikal především jako spoluautor a redaktor četných publikací vydávaných KPHM OKD či Nadací Landek. Jeho přínos v udržování a rozhojňování znalostí o hornictví a jeho tradicích je nepomíjící.

Drahomír Javorský

Udělení čestného členství KPHM OKD oběma dlouholetým zasloužilým členům je pouze malou splátkou a díkem za vše, co pro černé řemeslo vykonali.

Ing. Stanislav Vopasek

S hlubokým a upřímným zármutkem jsme přijali zprávu, že dne 3. června 2006 ve věku 71 let nás náhle navždy opustil Ing. Stanislav Vopasek.

Narodil se 7. května 1935 v Kostelní Lhotě. V roce 1950 v rámci Lánské akce nastoupil do hornictví. Vyučil se na Dole Nosek a maturoval na PŠH v Kladně. Promoval na HGF VŠB v Ostravě a zde se stal asistentem profesora Římana. V roce 1960 přešel do praxe na Důl. Eduard Urx. Po sloučení do Dolu Vítězný únor začal pracovat v investicích. Jako investiční náměstek ředitele realizoval výstavbu dvou těžních jam a jejich pater, v centru Ostravy pak výstavbu Hotelového domu Jindřich. Zde také zachránil první dominantu těžní věže. Snad tato akce podnítila u Standy přesvědčení, že je potřeba věnovat zvýšenou pozornost hornickým památkách a jejich záchraně.

V roce 1970 se stal společně s ing. Jaroslavem Klátem členem komise při NV města Ostravy pro řešení myšlenky vzniku hornického muzea. Tato komise ani

po osmi letech nedospěla k řešení tohoto problému, proto přešla pod OKD jako pomocný orgán generálního ředitele OKD. Předsdou byl jmenován ing. Vopasek a výsledkem práce komise byl souhlas ministra paliv a energetiky na zřízení hornického muzea jako centra pro výchovu dorostu. Dne 22. 7. 1987 následoval příkaz generálního ředitele OKD ing. Valníčka, aby pod řízením investičního náměstka Dolu Odra ing. Vopaska byly zahájeny práce na zřízení muzea. To byl obrovský úspěch, ale také začátek velkých starostí a zejména ekonomických problémů.

*Předseda ČBÚ prof. Roman Makarius dekoruje Ing. Stanislava Vopaska
Zlatým záchrannářským křížem*

Výchozím stavem byla komise a tři pracovníci. Standa se vrhl do práce a jeho prvním krokem bylo rozšíření okruhu nadšenců pro zachování památek založením Klubu přátel Hornického muzea. Klub začal na ustavující schůzi 2. června 1988 s dvaceti dobrovolníky, avšak členská základna i aktivita rychle rostla. Ing. Vopasek spolu s KPHM cílevědomě řídil a projektoval práce na budování expozic, rekonstrukci a demolice budov, úpravu inženýrských sítí, cest apod. Konečným efektem bylo otevření Hornického muzea veřejnosti 3. prosince 1993 po seznamovací a propagační kampani. Dnem 1. ledna 1994 se Hornické muzeum stává organizační jednotkou Dolu Odra. Ředitelem muzea byl jmenován ing. Vopasek. Vedle Klubu přátel vznikla Nadace „Muzeum pod Landekem“ (dnes nadace Landek) v čele s ing. Vokřínkem a úkolem pomáhat získávat finanční zdroje. To vše nebylo jednoduché, ale pracovalo se s nadšením.

Standovi to však nestačilo a jeho zájmy se stále rozšiřovaly. Byl členem

Památkové komory ČR, své znalosti montánní historie si doplňoval na pedagogické fakultě, publikoval, pracoval s mládeží na VŠB. Zvláštní pozornost se zasloužil i fotografování, kreslení, heraldika atd. Vedle stovek fotografií muzea a Landeku jsou i unikátní záběry z podzemí. Některé snímky důlních děl vznikaly i desítky hodin. Pro získání potřebného efektu při dodržení bezpečnostních předpisů Standa vymyslel postupné nasvětlování důlními lampami při otevřeném objektivu aparátu na stativu. Vrcholný kousek předvedl, když ve svých 65 letech vyšplhal na nejvyšší komín v Ostravě, aby získal unikátní záběry Hornického muzea a Landeku.

Standova kreslířská kariéra se také vyvíjela postupně. Nejdříve to byla potřeba poznámek, novoročních blahopřání apod. Dnes je nejznámější jeho soubor kreseb těžních věží. Od roku 1998 je vydáván hornický kalendář. Specialitou jeho perokreseb mimo důsledné detailní vykreslení každé cihly je i Standův zlepisovák kreslení mraků podle pravítka jako G. Agricola. Tyto mraky tvoří signatury autora SV. Takových kreseb těžních věží je více než sto. Uspořádal několik výstav. Nermalou pozornost věnoval i heraldice, kde tvrdě bojoval za její čistotu, za své přesvědčení a pravdu.

V roce 1999 odešel do důchodu a stal se ředitelem Nadace Landek. V průběhu celoživotní práce v hornictví byl oceněn řadou hornických rezortních vyznamenání a plaket, obdržel Zlatý záchranářský kříž udělovaný Českým báňským úřadem. Za individuální přístup k ochraně a využití technických památek získal festivalovou cenu „Ostravská Venuše“ a další.

Standa Vopasek byl dobrý člověk, báňský technik, historik, bojovník za záchranu historických památek, dobrý kamarád, pozorný manžel, výborný otec a dědeček. Nikdy na něj nezapomeneme.

Čest jeho památce!

Otakar Podhajský

Ing. Milan Brým

Ve středu 3. května 2006 ukončil svou pozemskou pouť ing. Milan Brým. Těch svých 82 let života naplnil bohatě prací, přátelským jednáním, zodpovědností a věčným optimismem. Tyto vlastnosti ho provázely při výkonu funkce hlavního mechanika na Dole Eduard Urx v Ostravě-Petřkovicích a pomáhaly mu úspěšně překračovat překážky, které náročný důlní provoz kladl do cesty. Byl to rovný člověk a kamarád, v jehož blízkosti se každý cítil dobře. Spolu s rodinou a přáteli horníky jsem se s ním rozloučili dva dny po jeho skonu v ostravském krematoriu. Jeho místo v harendě, kde po besedě v hornickém muzeu sedával se svými přáteli z KPHM OKD, zůstalo prázdné. Budeme vzpomínat na jeho družnou povahu a zachováme si ho navždy v paměti.

Drahomír Javorský

Ing. Arnošt Roček

Dne 2. června jsme se rozloučili s naším kolegou, spolupracovníkem, přítelem, panem ing. Arnoštem Ročkem, který zemřel ve věku sedmdesáti sedmi let.

Ing. Arnošt Roček se narodil jako jediný syn v rodině statkáře. Po ukončení gymnázia v roce 1947 absolvoval jeden semestr na Vysoké škole stavební v Praze, ze které byl následně vyloučen a nastoupil vojenskou službu u PTP v Ostravě, kde se v roce 1956 oženil. Jako voják pracoval v dole. Po ukončení základní vojenské služby v roce 1953 zůstal v dole pracovat i nadále a v roce 1961 dálkově ukončil VŠB-HGF a získal titul horního inženýra.

Svou pracovní kariéru začal na Dole Ludvík, později na Dole J. Fučík, kde zastával různé středně technické funkce. Osvědčil se a stal se hlavním inženýrem na Dole 9. květen. Po absolvování Institutu řízení se stal ředitelem na Dole Dukla, následně pak technickým ředitelem GŘ OKD a ředitelem VVUÚ, odkud odešel do důchodu. Jako technický ředitel byl předsedou Havarijní komise GŘ OKD, předsedou Hlavní protiotřesové komise OKD a podílel se na řešení všech mimořádných událostí v OKR, ale i mimo OKR. Významný byl jeho podíl jako vedoucího československé mezivládní československo-polské komise pro vedení důlních děl na hranici obou států. I v důchodu se aktivně zapojil do práce spojené s hornickou činností, mj. se výrazně podílel na vydání monografie o OKR „Uhelné hornictví v ostravsko-karvinském revíru“.

Velmi jsme si vážili jeho technické erudice a jeho přístupu k podřízeným a spolupracovníkům, které svým nenásilným způsobem vedl k odborné výkonné činnosti.

Pro nejbližší spolupracovníky a kamarády byl vždy Andy. Měl velmi mnoho hornických přátel. Byl nejen velmi dobrý řídicí pracovník, ale i vedoucí, který měl mimořádně lidský vztah pro řešení osobních problémů spolupracovníků.

Odešel nejen dobrý technik, kolega a přítel, ale především dobrý člověk. Čest jeho světlé památce.

Zdeněk Dombrovský

Ing. Jiří Štěpán

Všem čtenářům Hornického zpravodaje a členům Klubu přátel hornického skanzenu Mayrau ve Vinařicích oznamujeme, že 28. 4. 2006 po delší nemoci ve věku nedožitých 86 let zemřel bývalý generální ředitel kladenských kamenouhelných dolů ing. Jiří Štěpán.

Po vystudování Vysoké školy báňské v Ostravě krátce pracoval na tamních šachtách. Později se přestěhoval na rodné Kladensko, kde nastoupil na nově vybudovaný Důl Nosek v Tuchlovicích. Zpočátku pracoval jako důlní inženýr. V průběhu let prošel mnoha výrobními a řídicími funkcemi až po funkci generálního

ředitele Kladenských kamenouhelných dolů Kladno. Z této funkce odešel do důchodu.

Celý svůj život zasvětil hornictví nejen na Kladensku, ale také na ostatních českých černouhelných revírech. Svoji tvůrčí a houževnatou práci pozvedl hornictví na vysokou úroveň. Za to se mu dostalo zaslouženého uznání a poděkování. Za práci v oboru hornictví obdržel státní vyznamenání.

Na jeho poslední cestě ve velké obřadní síni kladenských hřbitovů 5. 5. 2006 kromě rodinných příslušníků přišli se s ním rozloučit bývalí havíři, technici a zástupci bývalých šachet Kladenska. Čestnou stráž u katafalku s rakví stáli v hornických krojích členové Klubu přátel Hornického muzea Dolu Mayrau,

Čest jeho památce.

Jan Uváček

PATNÁCT KNIH O HORNICTVÍ A HUTNICTVÍ (pokračování)

KNIHA PÁTÁ

objasňuje pravidla otvírání a dobývání různých žil i umění měřičské.

Nejprve o dobývání hlubinné žily, o šachtách, o štolách, o důlních chodbách, potom o znacích dobré jakosti ložiska, rudních žil, okolních hornin, dále pak jakým způsobem a jakým nářadím se dobývá, jak se láme tvrdost skal, o zařízeních na čerpání vody a na větrání. V závěru bude pojednáno o stavbě šachet a štol i o tom, jak se má dobývat žíla ložní, jak peň a jak slabé žilky.

Po objevení hlubinné žily začne horník hloubit šachtu. Nad ní postaví vrátek a šachetní boudu. Jednak pro ochranu lidí před proměnami počasí a zimou, jednak pro uložení nářadí, vozíků a jiných věcí. Vedle se postaví druhá bouda. Ta pro bydlení důlního a horníků a pro ukládání rudy. Kdo staví jen jednu boudu, odděluje v ní ústí šachty mezistěnou, aby se zabránilo pádu osob nebo zvířat do šachty.

Obvyklý rozměr šachty bývá 2 látra krát 2/3 látra (tj. 4x1,4), hloubka 13 láter (cca. 26 m), podle dříve vyražené štolý bývá i méně, případně více hluboká. Bývá zpravidla svislá nebo šikmá podle sledu žily.

Štola je příkop podzemní hnaný do dálky, skoro dvakrát vyšší než široký. Výška 1 a ¼ látra (2,5 m), šířka 3 a ¼ stopy (1,25 m). Zpravidla ji ženou dva havíři. Jeden v její vyšší části v předstihu před spodním pracuje na povalu z kúlů nebo pažin.

Horníci hloubí více šachet, ne všechny se napojují na štolu. Z takových se na jednu nebo obě strany ženou odbočky pro poznání žily, žilek a rudní výplně. Nazývají se řeckým výrazem kryptai. Je dobře, jsou-li jáma a štola spolu propojeny, v dole se pracuje lépe.

V dalším odstavci jsou vysvětlena znamení, dávaná průběhem žil a žilek, jejich obsahem i charakterem sousedních hornin pro nejvhodnější umístění šachty jedné,

druhé i pro jejich vzájemné propojení. Obdobně popisuje autor v následujícím odstavci průvodní jevy průběhu žil a žilek, které ukazují na chudost rudního obsahu a kdy se doporučuje upustit od dalšího dobývání.

Dále pak Agricola hodnotí látku rudní, která se nalézá v žíle hlubinné, ložní a pni, buď jako souvislá nebo roztroušená a rozstříknutá v nich. Shrnuje pak v jedné větě: „Rudní hmota, jestliže se objeví v malém množství, jest to dobré znamení, jestliže ve velikém, není to již znamení, nýbrž jest to právě to, pro co prohledáváme zemi“. Jako čisté se často nalézá zlato, stříbro, měď a rtuť, méně často železo a bismut, skoro nikdy cín nebo olovo. Pro poslední dva jmenované kovy jsou nejlepšími rudami cínovcové kroupy a leštěnc olověný (galenit).

V odstavci o zlatu se označuje za bohatou rudu ryzího zlata, ať je zelenavě žlutá nebo zlatožlutá, rudá nebo černá, zevně červená uvnitř pak zlaté barvy. Za bohatou se označuje každá ruda, která má ve svých 100 librách více než 3 unce zlata (ve 45,5 kg 85 g), protože malá část zlata se cenou vyrovná veliké váze ostatních kovů. Ostatní rudy jsou chudé na zlato. Obdobně žíla, která obsahuje větší díl stříbra než zlata, nebývá bohatá. Bohatou bývá ruda podobná, jako by byla vypálena v peci nebo, bude-li mít lupénky podobné slíďě. Minerály ztuhlé z roztoků lazurit, chrysokol, auripigment a realgar mívají zlato. Ryzí nalézá se též v křemeni, břidlici, vápenci a zřídka v kyzech.

U stříbra je bohatá žíla, která ve stu librách rudy obsahuje více než tři libry stříbra (ve 45,5 kg více než 1,36 kg). Žíla ryzího stříbra mívá barvu olova (argenit) nebo červenou (rudrudky), bílou, černou, popelavou, purpurovou, žlutou i jiné. Bývá i připojena v křemeni, břidlici, vápenci.

U ostatních kovů se vyplácí dobývat jen žíly mocné. Ve světě se dobývají žíly hlinité s výskytem drahokamů, dále žíly mramorové, stavební kámen nebo vápenec. V rudních dolech a lomech se dobývají i jednotlivé kameny, jako magnetovec v dolech železných, smírek v dolech stříbrných, kolečkový kámen. Obdobně se neopomíná při dobývání zlata, stříbra, olova ani jiné výjimečné zeminy, ztuhlé roztoky a kameny.

Agricola v dalších odstavcích uvádí řadu dalších dobrých znamení, která při hledání žil ukazují na blízkost a bohatost žil rudných, ať už se jedná o zbarvení hlín a zemin, o střípky a krystalky nějakých minerálů, výplně spár a prasklin v horninách i o samotných horninách, kterými procházejí žilné trhliny.

Kniha pokračuje popisem způsobů práce, která jest různá a mnohonásobná, neboť jinak se dobývá žíla sypká, jinak tvrdá, tvrdší a přetvrdlá. Jinak měkká a křehká skála nadložní, jiná tvrdá a nejtvrdší. Žíla sypká se skládá ze zemin a měkkých ztuhlých roztoků. Horníci ji dobývají pečlivě. Nejdříve zvlášť dobývají skálu nadložní, potom shazují měkkou žílu do nastavených nádob, aby ani trochu rudy nepadalo na zemi.

Tvrdá žíla je složena z rudní hmoty a z kamenů prostředně tvrdých, které jako nerosty 1. a 2. druhu se snadno v ohni taví. Horníci ji dobývají od podloží tzv. želižky, na něž tlukou mlátky.

Tvrdší žíla je složena z rudní hmoty, z křemenů a z kamenů třetího druhu, které se snadno taví. Nejtvrdší jsou složeny z tvrdých kamenů a jejich srůstů, je-li jimi

vyplněna celá mocnost žíly. K dobývání obou jmenovaných a tvrdé skály nadložní se používají silnější železné nástroje a ohněm je pálí, pokud jim to dovolí sousední těžaři. Pokud jim to nedovolí, šramou horníci méně tvrdé horniny v nadloží a podloží podél žíly. Kde jsou v žíle malé štěrby, přidělají horníci další, vkládají do nich železné plechy, mezi ně se vrážejí klíny. Když se žíla začíná trhat, soudě podle zvuku, horníci utíkají z dosahu pádu bloku žíly. Tak se strhávají kusy vážící okolo jednoho centu. Pokud není povoleno použít ohně, obchází se nejtvrďší část vpravo nebo vlevo v měkčí hornině.

Tvrdost skal se kluší ohněm. V nízké štolě (třídě) se zapaluje jedna hromada nakupeného suchého dřeva, v třídě vysoké dvě hromady, jedna na druhé. Nechává se shořet celá hromada. Zkrušena bývá jen část žíly, takže se odsekávají slupky. Do velmi tvrdých žil se vysekává žárové lože. Čím větší lože, tím větší oheň možno založit. Někdy i dvě hromady dříví lze naložit. Před nakladené dříví se kladou kamínky, aby se plamen zadržoval a soustřeďoval na skálu. U mocných žil horníci v ní zarubávají trhliny a do dutin kladou dříví a čepýře, tj. suché dřevo sestrouhané kolem dokola do hoblin pro lepší přenos ohně. Kusy žíly a kusy skla ohněm odloučené od pevného masivu se strhávají sochory, štěrby se rozrážejí železnými píkami, kusy se odbíjejí a roztloukají se železnými nástroji.

O nebezpečnosti kouřů, odtěžení horniny, čerpání vody i větrání bude pojednáno v Knize VI. K dosavadnímu popisu o ohních je vysvětleno větrání přirozené podle ročních období, ale je zmíněna i jeho proměnlivost, obvykle 14denní v těchto obdobích.

Knih pátá dále pokračuje o ostatních věcech.

Jsou dva druhy šachet. Jeden o hloubce už dříve popsán (cca do 14 láter); četnost těch bývá na jednom dole více, zvláště jsou-li k dolu hnány štoly, důl má množství rudy a ztěžuje-li dobývání mnoho vody. Druhý druh šachet je velice hluboký, totiž 60, 80 a 100 láter (v metrech cca x 2). Tyto jámy jdou přímo svisle do hloubky a jedním lanem se vytahují z dolu vyrubané kameny i ruda.

Výztuž („vybudování“) šachty je různým způsobem. V pevných horninách netřeba mnoho bednění. V mezerách se kladou jen nosníky zapuštěné do hnízd v nadloží i podloží a na příčny přímo na stojky se přibíjejí prkna a žebříky. Přibíjejí se i postranní prkna k rozdělení těžního a lezního oddělení a k ošalování žíly, aby nepadaly do jámy kusy rudy uvolněné vodou. U žíly sytké a měkkých hornin v nadloží i podloží je třeba výdřevy hustější. Jsou to čtyřhranné sbité a souvislé sruby spojené na začepování anebo na přeložené zářezy. Tíhu tohoto trámův drží silná břevna kladená v mezerách do šikmo zapuštěných hnízd. Nehybnosti výdřevy se docílí kladením krajín a dřevěnými klíny, mezery za pažením se vyplňují zemí a štěrkem. U jam velmi hlubokých uvádí autor způsoby zpevnění výdřevy šachty dalšími a velmi silnými přitesy, a to i z důvodu, že ne vždy bývalo dřevo použité na budování dobré kvality. Popisuje také další bezpečnostní prvky, kterými byly jámy vybavovány už v té době ochranou stěnu z prken mezi lezním a těžním oddělením, zřizování odpočívadel v lezním oddělení a zřizování ochranného povalu blízko nade dnem hloubené jámy pro ochranu havířů tam pracujících.

K budování štol uvádí Agricola případ ražby bez výztuže v pevné žíle a tvrdém nadloží a podloží vyjma části štolý při ústí, kde ještě není pevný kámen. Budování při ražbě v žíle sypké a měkkém nadloží a podloží popisuje takto: „nejprve postaví se dvě stojky na podlaze štolý, jen málo vykopané, zabité v zemi, které obě jsou oblé. Ty jsou prostředně tlusté a tak vysoké, že se skorem dotýkají stropu štolý konci otesanými do čtverhrana. Potom na ně se klade oblá stropnice, do jejichž zářezů se uzavírají konce stojek. Na podlaze zapouštějí se pak do zářezů stojek hlavy pražců, stejným způsobem do čtverhrana otesané. na každých jeden a půl láter (cca 3 m) se buduje stejná výdřeva. každou pak horníci nazývají dveře, protože představuje otevřený vchod; a když si pak toho vyžaduje nutnost, přivěšují se dveře na stojky dveřejí, aby se mohly zavřít. Pak se kladou na stropnice a zasazují na boky fošny nebo krajiny, a to tak dlouhé, aby sahaly od jedné dveře ke druhé, aby nebránil přechodu kus skály, který by spadl se shora, anebo aby nezasypal vstupující a odcházející. Aby krom toho byly trámy nepohyblivé, zabíjí se mezi ně a stěny štolý dřevěné klíny. Posléze, jestliže se kusy kamení vyvážejí v trakařích, kladou se spojené fošny na pražce, jestliže ve vozících, dvě fošny na píd široké a tlusté; ty se vyhlubují na té straně, kde se spojují, aby v té koleji, jako po nějaké jisté cestě, se mohly pohybovatí kolíky vedení důlních vozíků a vozíky se tak neodchýlily vpravo nebo vlevo od cesty. Ba též pod týmiž pražci umísťují se odtoky, jimiž odtéká voda“.

Sledné třídy se vyztužují podobně jako štolý, ale nedávají se spodní pražce, ani se nezřizují odtoky.

Kde je nad štolou nebo třídou žíla bohatá rudou, což někdy bývá i několik láter, rubají se nad nimi poruby jeden nad druhým až tam, kde žíla již není bohatá rudou. K výdřevě se používá velice silných stojek, které se zasazují v určitých vzdálenostech od sebe do nadloží a podloží. Na ně se kladou těsně jedna vedle druhé jiné stojky o tloušťce jedna a půl stopy, aby mohly udržeti břemeno. pak po vyrubání rudní hmoty se do vyrubaného prostoru zakládají kusy hlušiny „zvláště, nelze-li je bez velké námahy odvážeti“.

O dobývání ložních žil a slojí se v knize píše: „tam, kde je odhalen výchoz ložní žíly nebo sloje, má se hnát štola nejprve přímá a úzká, pak široká, neboť jest třeba téměř všechnu žílu vyrubati. Jakmile bude štola dále hnána, hloubí se v hoře šachta, která by dodávala i vzduch, případně by se vytahovala hmota rudní, hlína a kameny s menším nákladem, než by se vozily celou délkou štolý. Šachtu horníci hloubí na sloj i v předstihu před hnanou štolou anebo také ženou úzkou štolu ze šachty k povrchu.

Sloje, i dvě, tři pod sebou, široko daleko vyrubávají. Sloje a ložné žíly rubají obyčejně na boku ležice; aby si však nerozedřeli šaty a levá rámě nezranili, přivazují si zpravidla úzká prkenná chránítka. Proto takoví havíři, poněvadž musejí se bokem otáčeti vlevo, aby mohli pracovatí, nezřídka mají krky křivé. Avšak, aby se nesesedala hora nebo pahorek takovým způsobem široce podkopaný, zanechávají jakési podpěrné pilíře, na nichž by spočinul jako na podkladě, nebo se budují výdřevy, aby horu držely. Ba též vykopaninu, která jest jalová, hned v neckách odnášejí a zpět ji házejíce, dutiny s ní vyplňují“.

Ve druhé části Knihy V je vyloženo umění měřičské. „Pevná tělesa horská rozměřují horníci proto, aby těžaři mohli opatřit si výpočty a aby jejich horníci nevníkali

do cizího vlastnictví. Měřič vyměřuje vzdálenost dosud úplně neprokopanou. Na obou stranách (u šachty i ústí štol) nebo uvnitř ve štolách a třídách je třeba stanovit hranice měř, jak na povrchu hornístr omezuje tytéž míry. Obojí počet se zakládá na proměřování trojúhelníka. Má se vyměřovati malý a z něho usuzovati na veliký. Hlavně však jest se stříci, abychom se neodchýlili ani trochu od pravé míry; neboť upadneme-li hned na počátku z nedbalosti i jen do malé chyby, zrodí nakonec velké omyly“, zdůrazňuje Agricola. Dále pak uvádí mnohost různých používaných tvarů trojúhelníků v závislosti na směru a úklonu šachet a štol a fecká jména těchto tvarů. Výchozím byl trojúhelník pravoúhlý orthogonion.

Měřič používá svých znalostí, když těžaři chtějí vědět, kolik láter vzdálenosti zbývá k dolování štol k šachtě anebo naopak šachty k podlaze štol. Horníci si podle toho mohou učiniti rozpočet o nákladech, podnikatelé dolu bohatého rudou uspišit hloubení šachty a dobývání rudy dřívě, než tam dojde štola a majitel štol podle svého zvláštního práva vydobude část rudy. Podobně i naopak při urychlení štol vydobude razič rudu dřívě, než majitel šachty dosáhne k rudě, která mu právem náleží.

V dalším textu Agricola podrobně popisuje měřické postupy a úkony užívání provazů, měření délek mezi uzly a násobení stran k výpočtu vzdálenosti při měření šachty a štol relativně blízkých, při větších vzdálenostech v terénu spíše rovinatém atp. Zde je zajímavý údaj o stoupání štol:

Každá štola dlouhá sto láter stoupá (alespoň má tak stoupati) o jedno látro. Pak na hloubce šachty k dokončení třeba odnítí 1 látro a na délce štol i1 látro přidati (na každých 100 láter zbývajících k doražení štol ke dnu šachty). Při jiné vzdálenosti to jsou hodnoty příslušného poměru.

V textu jsou pro názornost příklady různých tvarů, vzdáleností a násobků.

V dalších odstavcích jsou popsány způsoby měření s půlkruhem, s krokvicí a je zmíněno i používání kompasu a také měření vzdáleností se základní délkou půl látra (cca dnešní 1 m). Měřické kruhy s kružnicemi vyvedenými z vosku, které se umisťovaly na trojnožky (předpokládá se stativů?). Provazy konopné se při měřeních hodně prodlužovaly, kontrolní měření (porovnávací) se prováděla s provazy z lipového lýčí. Ty se neprodužovaly vůbec. Je zmínka o měřících alpských, kteří používali latí dlouhých půl látra, složených však ze tří částí se šrouby, aby je mohli zkracovati (jde tedy o skládací metr). Popisy měření s výše uvedenými pomůckami jsou bez praktického předvedení obtížnější pochopitelné.

V závěru knihy V jsou popsány postupy vyznačování dolových měř na povrchu (mezíčky) i v důlních dílech (znamení vtesávaná do skal).

(Pokračování příště)

HORNICKÁ PÍSEŇ

V dnešním čísle Hornického zpravodaje pokračujeme v otiskování hornických písní. Po písních, které se zpívají při slavnostních příležitostech a po dvou populárních písních z operety Rudofa Kubína „Děvčátko z kolonie“ jsme vybrali známou slovenskou píseň „Vstávaj, Hanzo, hore“, která je vlastně o bulačství. V té době se zaspání a bulačství trestalo fyzickým trestem, který prováděl u bulače jeho nadřízený. Že je to pravda, potvrzují slova textu: „Neskoro som prišiel, fárať mi nedali, ešte na hutmanskou palicu vyprali“.

Vítězslav Hettenberger

Vstávaj, Hanzo, hore

Slovenská havířská
Rázně

Vstá - vaj, H-an-zo, ho - re, na ba - ňu klo - pa - jú,

ak ne - sko - ro prí - d,š, fá - rať ti ne - da - jú.

Neskoro som prišiel, fárať mi nedali,
ešte ma z hutmanskej palicou vyhnali.

Choj sa domov vyspať, veď si ty ožraný,
ešte by ťa čerti do šachty strepali.

Choj sa domov vyspať, ty huncút lenivý,
na sobotu ráno prideš do seslí.

Do seslí prišiel, tam mu povedali,
líhaj si na dereš, dvanásť mu vytiali.

Ďakujem vám,pániz to potrestání,
keď ste ma vyhnali, fárajte si sami.

Jiná verze:
Ďakujem vám,pániz to potrestání,
viac nebudem meškal, vy hnusní
bachráni.

Aby že vám zaňát s vašimi baňami,
keď ste ma vyhnali, fárajte si sami.

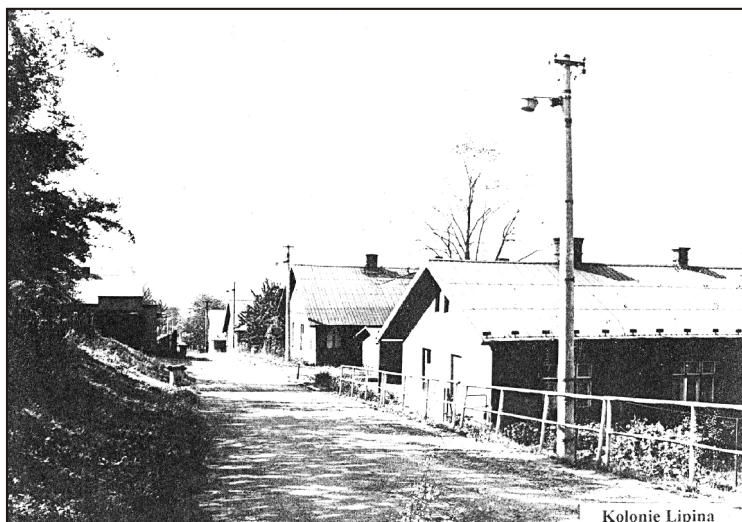

PROKOP 55

HORNICKÉ KOLONIE

Hornické dělnické a úřednické kolonie jsou svérázným prvkem v osídlení Ostravsko-karvinského revíru. Stavěly se pro zaměstnance dolů, kteří přicházeli na Ostravsko za prací. Vyřešilo se tím stálé bydlení pro jejich rodiny a upevnila se vazba k zaměstnavateli. Nájemné za bydlení v závodních bytech zajišťovalo navíc těžařským společnostem pravidelný příjem. Nermalou skutečností bylo i zvýšení závislosti pracovníků na jejich důl, neboť v případě propuštění hrozila ztráta závodního bytu.

Pro majitele dolů a hutí to znamenalo hlavně stabilitu pracovních sil. Výstavba kolonií začala asi v polovině 19. století. Později byla omezena I. světovou válkou a ukončena hospodářskou krizí v třicátých letech minulého století. V té době měly kolonie v Ostravsko-karvinském revíru 4740 domů s 20 310 byty. Bydlelo v nich (podle tehdejšího sčítání v roce 1928) 94 489 obyvatel. Budování kolonií začalo v polovině 19. století a jednalo se o celé osady v blízkosti závodů. Pro dělníky se stavěly vesměs přízemní domy, převážně s jednou obytnou místností a kuchyní. Suché záchody byly venku. Tam ještě stávala kůlna pro palivo a chlív pro drobné zvířectvo. Zpočátku se chodilo pro pitnou vodu ke studnám, později byl zaveden v dělnických domech jeden vodovod pro více bytů.

Pro úředníky se stavěly vícepodlažní domy, kde byty měly několik obytných místností s kuchyní, suchým záchodem (později WC). Koupelny v úřednických domech se objevily mnohem později. Jednotlivé byty měly samostatné vodovody.

Domy pro inženýry byly obvykle se zahradou. Měly mnoho obytných místností, kuchyň, WC a koupelnu, pokoj pro služku, garáž, zahradu, skleník apod.

Tehdejší přiděl uhlí pro otop byl na dolech u dělníků 54 metráků, úředníci měli 108 metráků a dva kubické metry dřeva.

Asi od dvacátých let minulého století se začaly pro dělnictvo stavět pavlačové domy (vícepodlažní). Na pavlači bylo společné sociální zařízení pro několik bytů. Součástí některých kolonií byly často pekárny, udrny a někde i samostatné prádelny. Téměř u všech domů byly malé zahrádky. Kolonie se stavěly převážně u závodů, bez vazby k obcím. Doly vlastními zaměstnanci zajišťovaly odvoz odpadků, fekálií, údržbu vodovodní a kanalizační sítě a také veškerou stavební údržbu. Nájemné za byty bylo velmi nízké.

Život v koloniích měl svá pravidla. Tehdy měl málokdo rozhlasový přijímač, nebyla ještě televize, a tak se lidé ve volném čase scházeli před domky. Hrál harmonika, zpívalo se, vznikaly první lásky. Pěkně to zhudebnil Rudolf Kubín v operetě „Děvčátko z kolonie“.

Objevovaly se pokusy vytvořit bydlení v zeleni, v takovém zahradním městě. Jde o Jubilejní kolonii v Kunčičkách. Uvnitř městských bloků se kolonie stavěly sporadicky.

Finské domky se začaly stavět koncem čtyřicátých let minulého století. Byly jednopodlažní se zahrádkou. Mnozí zaměstnanci si později domky zakoupili, upravili a bydlí v nich dodnes.

V rámci moderní výstavby města po II. světové válce začala postupná likvidace kolonií a výstavba sídlišť. Mnohé kolonie zanikly pro havarijní stav domů, který byl zapříčiněn poddolováním, špatnou údržbou, nedostatečnými a starými inženýrskými

sítěmi apod. A hlavně, vznikla touha bydlet v modernějších bytech s koupelnami a ústředním topením.

Od roku 2002 jsou prováděny průzkumy starých kolonií, shromažďuje se dokumentace a zajišťuje zařazení do evidence památkového ústavu. K zápisu do ÚSKP (Ústřední seznam kulturních památek) jsou navrženy Jubilejní osada Alexander, Stará a Nová osada Alexander, Kolonie U kostela a U koule v Mariánských Horách. Dále jsou to kolonie Ferdinandská, Petrská a Josefská v Michálkovicích, Mexiko v Petřkovicích, Zvěřina na Slezské Ostravě a Stará Louisova ve Vítkovicích.

Podle statistických údajů bylo v roce 1929 v hornické oblasti celkem 17 922 dělnických bytů. Z toho 14 třípokojových, 802 dvoupokojových, 15 937 jednopokojových a 1169 bytů mělo pouze kuchyň. Z celkového počtu 2134 úřednických bytů bylo 168 pětipokojových, 153 čtyřpokojových, 249 třípokojových a 1564 dvoupokojových.

Údaje o některých koloniích

Kolonie Hlubina vznikla v letech 1866-73. Dále pokračovala v roce 1910 a později v letech 1921-28. Celkem měla 38 domů přízemních a 37 jednoposchoďových. Část kolonie tvořily domy pro úředníky. Původně zde byly i dva brigádnické domovy a samostatná budova závodní jídelny. Přízemní domy byly zbourány a dnes zůstalo pouze několik jednoposchoďových domů, které jsou využívány pro komerční účely. Kolonie měla vlastní měšťanskou školu a hřiště Dělnické tělovýchovné jednoty (DTJ). V budově bývalé školy je dnes vedení Městské policie.

Kolonie Šalomoun výstavba začala v roce 1873 a přízemní domy byly co nejbližší závodu. Kolonie byla ohraničena ulicemi Zelenou, Šalomounskou, Na široké a Karolinskou. Výstavba byla ukončena v roce 1929 a v té době měla 79 domů přízemních a 10 jednoposchoďových. Kolonie měla svou obecnou školu. Dnes je celá kolonie zbouraná a na pozemku jsou postaveny moderní domy.

Mezi koloniemi Hlubinskou a Šalomounskou vznikla nová výstavba v padesátých letech minulého století. Dříve zde bylo pole a stáje poštovních koní (dnes autoservis). Později v roce 1953 bylo postaveno hřiště kopané DSK Unie Ostrava.

Kolonie Louis vznikla v letech 1895-1907. Původně měla 26 domů. Do začátku II. světové války již měla 37 domů a během okupace se postavilo ještě 10 domů. V roce 1953 výstavba pokračovala a bylo postaveno dalších 33 domů (tzv. finské domky). Část kolonie musela ustoupit při výstavbě kolejiště Polanecké spojky ČSD a nádraží Ostrava-Vítkovice. Kolonie měla svou mateřskou školu a hřiště DTJ. Proti kolonii měly na Místecké ulici své starobince Vítkovické železárny.

Kolonie U Odry v Přívoze byla mezi ulicemi Hlučínskou a U náhonu a měla pouze 10 domů po obou stranách Slovenské ulice.

Kolonie Oderská v Přívoze vznikla v letech 1908-1928. Měla 35 domů. Ležela asi 450 metrů od bývalého Dolu Odra (později Šverma II.). Byla ohraničena ulicemi Na náspu a Na Bezďáku.

Kolonie U Kostela v Mariánských Horách byla postavena v letech 1921-1925. Měla 10 domů a rozkládala se mezi ulicemi Mariánskohorskou, Strmou a U Dvora.

Kolonie Mexiko v Petřkovicích vznikla v roce 1899. Původně měla 38 domů, později byla zvětšena přístavbou dalších domů. Původní domky byly renovovány, přistavěny verandy, upraveny zahrádky a vylepšeny byty. Kolonie přešla pod správu tehdejšího národního výboru. Má výhodnou polohu, neboť nebyla ohrožena poddolováním. Sloužila zaměstnancům dolů Anselm a Oskar. Ještě dnes se v kolonii bydlí.

Kolonie Františkova v Přívoze. S výstavbou bylo započato v roce 1870. Za Koksární ulicí na ni navazovala kolonie koksovny František z let 1906-1926. Dohromady měly 76 domů. Pro rozšiřování Dolu Vítězný únor byla řada domů zbourána a zůstalo pouze 28 domů. Domy byly přízemní a jednoposchodové.

Dolní kolonie v Mariánských Horách byla vybudována v letech 1897-1898. měla 31 domů a tři ubytovny. Domy byly umístěny podél ulice Rybářské a Mariánskohorské asi ve vzdálenosti 1100 metrů od Dolu Šverma. Řada domů byla zbourána při výstavbě supermarketů.

Kolonie Michal (Stará kolonie). Patří mezi nejstarší hornické kolonie. Byla postavena v roce 1865. Původně zde bylo 20 domů starého typu. Vlivem poddolování a stárí byly domy velmi zchátralé a proto byly zbourány.

Kolonie Zárubek (původně kolonie Hermenegild). Byla postavena kolem roku 1850 poblíž Dolu Zárubek. Původně měla 24 domů. V letech 1953-1957 byla zbourána. Po zbourání byl terén zvednut pro rozšíření kolejiště báňské dráhy.

Kolonie Jakubská vznikla kolem roku 1860. V kolonii bylo 50 domů a ležela mezi báňskou dráhou a Šenovskou ulicí.

Stará kolonie Alexander byla postavena v letech 1894-1899 a ohraničena ulicemi Holvekovou, Bořivojovou a Pstruží. Měla 46 domů, které po roce 1950 byly upraveny a vybaveny sociálním zařízením.

Nová kolonie Alexander je z roku 1900-1904. Okraj tvořily ulice Škrobálkova

a Kaniokova. Původně měla 43 přízemních domů, které byly v roce 1950 upraveny a vybaveny sociálním zařízením.

Jubilejní kolonie byla postavena v letech 1928-1929 a patřila Dolu Zárubek. Původně měla 36 jednoposchoďových domů a v každém bylo deset bytů. Po roce 1950 byla v domech zařízena plynofikace. Byla ohraničena ulicemi Lihovarskou a Vratimovskou. Kolonie patřila mezi velmi moderní.

Kolonie Terezie vznikla kolem roku 1909. Rozkládala se mezi ulicemi Holečkovou, Lanovou a Koksovou. Měla 12 jednoposchoďových domů, kolem kterých vedla lanová dráha z Dolu Ida pro převoz uhlí. Lanovka pak pokračovala na Koksovnu Karolina. Zpět se vozila hlušina na haldu Dolu Rudý říjen.

Kolonie Jaklovec ležela asi 100 m od kolonie Kamenec. První domy byly z roku 1860. Celá kolonie měla 37 domů vesměs přízemních. Dělnické byty měly pouze jednu obývací místnost a kuchyň. Kolonie zanikla po výbuchu plynu na mostě Pionýrů v roce 1976. Kolem kolonie vedla úzkokolejná tramvajová trať z Moravské Ostravy do Michálkovic, která byla později nahrazena trolejbusy.

Kolonie Na Josefské byla postavena v letech 1890-1907. Původně měla 12 domů. Pozdějšími přístavbami se zvýšil počet na 25 přízemních domů. Byla u nákladového nádraží na Josefské a byla ohraničena ulicemi Čs. armády a Fišerovou.

Kolonie Trnkovec má tři části, které byly postaveny v různém časovém období. Deset domů bylo postaveno v letech 1901-1910. Druhá část (5 domů) byla postavena v letech 1911-1920 a konečně nejmladší část (6 domů) v letech 1921-1924. Domy byly přízemní a jednoposchoďové.

Kolonie Salma také se jí říkalo Salmovec. Stará hornická kolonie bývalého Dolu Salma VII. Rozkládala se asi 400 metrů jihozápadně od bývalého Dolu Hugo. V letech 1860-1870 bylo postaveno 14 domů a pozdějšími přístavbami vzrostl počet domů na 41. Kolonie byla velmi narušena důlní činností.

Kolonie Hranečník byla postavena v letech 1884-1926 pro zaměstnance Dolu Jan Maria a později pro zaměstnance centrálního dřevíště OKD. Původně zde bylo 39 přízemních domů. Dnes je u kolonie botanická zahrada Ostravské univerzity včetně skleníků a školicího objektu. Řada domků je ve velmi dobrém stavu a jsou obydleny.

V tomto článku jsme se zmínili o některých z mnoha hornických kolonií, které dotvářely ráz Ostravsko-karvinského revíru. Byly nedílnou součástí naší průmyslové oblasti a zajišťovaly bydlení dělníků a techniků důlních závodů. Po druhé světové válce nastala velká výstavba sídlišť, kde byty v nových domech byly na tu dobu moderně vybaveny. Nastalo hromadné vyklidování starých kolonií a řada z nich postupně zanikla pro potřeby rozšiřování města a průmyslových podniků. Z většiny kolonií zůstaly pouze fotografie, které je možno si prohlédnout v různých publikacích nebo v Archivu města Ostravy, v Ostravském muzeu a v Hornickém muzeu OKD.

Vítězslav Hettenberger

Údaje pro tento článek byly čerpány z publikace Jaroslava Bílka „Staré hornické kolonie v OKR“ z roku 1966 a z článku Michaely Ryškové a Libora Telaříka ze Zprávy památkové péče č. 64 z roku 2004.

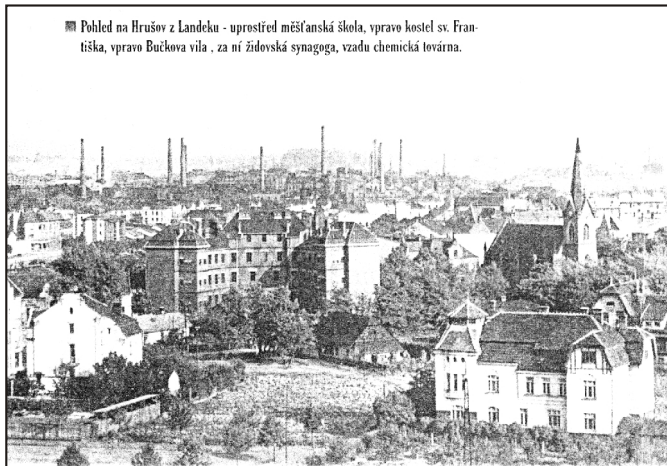
HRUŠOVSKÉ REKVIEM

V písemných pramenech se setkáváme se vsí Hrušov asi z roku 1256, kterou český král Přemysl Otakar II. a opolský kníže Vladislav stanovili státní hranici mezi Moravou a sousedním Opolskem. Až do poloviny 19. století byl Hrušov zemědělskou vsí. Dosavadní klidný život této vsi přerušila industrializace. Objevení uhlí a zahájení kutání v roce 1838, dále spojení obce železnici v roce 1847 a výstavba průmyslových závodů byly hlavními stimuly rozvoje Hrušova. Rychlá industrializace vyvolala velkou potřebu pracovních sil, a proto nastal příliv pracovníků z Moravy, Slezska a Haliče. Dne 12. září 1908 se stal Hrušov císařským rozhodnutím městysem. K Moravské Ostravě byl Hrušov připojen 1. července 1941.

V Hrušově byl velký kulturní, sportovní a společenský život. Sokol měl své hřiště, koupaliště, tenisové kurty, koncertní pavilon, hřiště pro atletiku a pro českou házenou. Pro cvičení využívali Sokolové tělocvičnu měšťanské školy, která sloužila i pro zkoušky pěveckého sboru. Velmi pěkné hřiště měla i Dělnická tělovýchovná jednota (DTJ) a menší cvičiště i katolický Orel. Svou klubovnu měli pro schůzky Skauti. Do sportovní historie se zapsal i Český veslařský klub, který měl velmi bohatou činnost. Mezi přední kluby Ostravska patřili i hrušovští fotbalisté.

Pokud jde o kulturní činnost, převažovala ochotnická divadelní představení, loutková představení, koncerty a veřejná vystoupení pěveckého sboru. Nedaleký Landek lákal k vycházkách nejen za pravěkými vykopávkami, ale i pro nádhernou přírodu a velmi pěkný pohled na Ostravu a okolí. Spojení s tehdejší Polskou Ostravou obstarávala od 9. ledna 1904 úzkokolejná parní dráha, která byla v roce 1913 elektrifikována. V určitém období převážela také uhlí z Dolu Trojice do hrušovských průmyslových podniků. Později byla úzkokolejná dráha zrušena a nahrazena trolejbusy.

☞ Pohled na Hrušov z Landeku - uprostřed měšťanská škola, vpravo kostel sv. Františka, vpravo Bučkova vila, za ní židovská synagoga, vzadu chemická továrna.

Od 16. století měl Hrušov dřevěný kostelík, který byl zasvěcen sv. Maří Magdaléně. Ten byl pro velmi špatný stav zbourán v roce 1942. Zděný kostel se začal stavět v roce 1886 a o tři roky později byl zasvěcen sv. Františkovi a sv. Viktorovi. Varhaníkem zde byl také otec zpěvačky Marie Rottrové.

Hrušov proslavili i jeho rodáci, např. člen Smetanova kvarteta Lubomír Kostecký, herec Vlastimil Brodský, zpěvačka Marie Rottrová, hokejista Ladislav Staněk, akademický malíř Milan Zezula, herec Karel Fiala a další.

Pokud jde o hornickou historii Hrušova, v roce 1838 bylo zahájeno hloubení mělké těžní jámy Hrušovského dolu, kde se těžilo v letech 1854-1876. Měl hloubku pouze 91 metrů. Dalším dolem byl Důl Albert, který těžil v letech 1850-1876. Tem měl již hloubku jámy 192,2 metrů. Nejvíce se do historie zapsal Důl Hubert, který byl majetkem bratří Kleinů. Z historických záznamů vyplývá, že těžba na tomto dole probíhala v letech 1855-1966. Těžní jáma dosáhla hloubky 568,7 metrů. V roce 1946 byl důl přejmenován podle sovětského úderníka na Důl Stachanov. K tomuto dolu patřila v letech 1911-1992 větrná jáma Vrbice, která je dnes navržena jako Národní kulturní památka ČR k zapsání pod UNESCO.

V minulosti výstavná čtvrť je dnes nevábnou periferií města Ostravy. Částečně se na dnešním stavu podepsala nová komunikace, která vede z Ostravy do Bohumína a rozdělila Hrušov na dvě části. Hlavní příčinou dnešního stavu je však důsledek katastrofální povodně v roce 1997, po které se již řada domů nedala opravit a původní obyvatelé Hrušov postupně opouštěli.

Rodáci a přátelé Hrušova se dosud scházejí a na těchto setkáních vzpomínají na své mládí a na dřívější časy, které prožívali v tehdy velice pěkném prostředí.

Ing. Věra Fialová

K napsání tohoto článku byly použity vzpomínky prof. Ludvíka Barana, výňatky z knihy „Dějiny Ostravy z roku 1967“ a „Sborníku Klubu přátel Hornického muzea OKD“ č. 2 z roku 2002.

HORNICKÝ SPOLEK ROZKVĚT

Hornický spolek Rozkvět v Sedlišťích byl založen několika nadšenci v roce 1901. Prvním předsedou byl zvolen Antonín Václavík. Bylo dojednáno, že každým rokem bude zvolen jiný předseda, aby se umožnilo i dalším členům prokázat jejich organizační schopnosti. Tak se ve funkcích postupně vystřídali Josef Škapa, František Kříž, Vítězslav Lipina a Milan Bezecný. Konečně v roce 1993 se stal předsedou Alois Bezecný. Hlavní činnost hornického spolku spočívala v návštěvách dlouhodobě nemocných členů, v besedách, oslavách hornických svátků, pořádání plesů, zájezdů apod. Nezapomínalo se na oslavy významných jubileí členů. Finance na spolkovou činnost se získávaly z brigád, na které se chodilo společně.

V případě úmrtí některého člena stála u rakve čestná stráž s kahany a hornickým praporem, na kterém byla vyobrazena patronka horníků sv. Barbora. Nutno vzpomenout, že Hornický spolek Rozkvět přežil dvě světové války. Během druhé světové války byly z kostela odebrány pro válečné účely zvony. Hned po válce členové spolku společně s farářem P. Josefem Nogolem začali organizovat sbírky na zakoupení nových zvonů. V roce 1957 se podařilo zajistit nové zvony, které mají názvy sv. Barbora (170 kg), Anděl (150 kg) a nejmenší umíráček má 20 kg.

V současné době má spolek 20 členů a pokračuje ve své činnosti tak, jak to prováděli jejich otcové. Předsedou je Alois Bezecný. Veškeré dění zaznamenává kronikář Jan Baláš. Řada členů se stala i členy Klubu přátel Hornického muzea OKD. V letošním roce oslavuje Hornický spolek Rozkvět v Sedlístích 105 let od svého založení.

Alois Bezecný

SPOLEČNĚ VZPOMÍNALI

Ve čtvrtek 25. května t. r. uplynulo přesně 115 let od založení Dolu Maršál Jeremenko (dříve Jáma Louis). O tomto jubileu jsme informovali naše čtenáře v minulém čísle Zpravodaje KPHM. Bývalí pracovníci uvedeného dolu využili půlkulatého výročí od založení dolu a sešli se ve středu 24. května t. r. v Hornickém muzeu OKD v Petřkovicích. Setkání, kterého se zúčastnilo 55 bývalých pracovníků, se konalo pod patronací Klubu přátel Hornického muzea, s. p. DIAMO, Nadace LANDEK a Hornického muzea OKD. O historii dolu hovořil bývalý kronikář Vítězslav Hettenberger, který během své přednášky promítl historické fotografie dolu z roku 1910, parního těžního stroje z roku 1911, těžních věží, zvoničky z roku 1896, rekreačního střediska na Ostravici, závodního klubu ROH, návštěvy A. I. Jeremenka a další. O současném stavu areálu a čerpání důlních vod z ostravské oblasti měl velice zajímavou přednášku náměstek ředitele odštěpného závodu Odra s. p. DIAMO ing. Radomír Tabásek, který ji také doplnil promítáním fotografií a grafů. Informoval přítomné o péči s. p. DIAMO o historické budovy na dolech, které ukončily těžbu. Mnohé budovy a těžní věže jsou prohlášeny za kulturní památky ČR. Na závěr setkání bylo tradiční posezení v restauraci Harenda, kde každý účastník obdržel od s. p. DIAMO pamětní list. Setkání bývalých pracovníků, z nichž mnozí se neviděli od ukončení těžby na Dole Jeremenko, splnilo svůj účel. Mnozí se již těší na září, kdy se v rámci Dne horníků pravidelně scházejí v Hornickém muzeu OKD v Petřkovicích od roku 2003 bývalí pracovníci dolů Šalomoun, Hlubina a Maršál Jeremenko a vzpomínají na svou práci v podzemí na jednom z nehlubších dolů ostravsko-karvinského revíru.

Vítězslav Hettenberger

STO LET OD NEJVĚTŠÍ DŮLNÍ KATASTROFY NA SVĚTĚ

Dne 10. března 2006 uplynulo již sto let od největší důlní katastrofy v historii evropského hornictví, která až do 26. dubna 1942, kdy na Dole Man-čou-kuo HONKEJKO v Mandžusku zahynulo při výbuchu plynů a uhelného prachu 1550 horníků a 224 bylo těžce zraněno, drželo i smutný světový primát.

V sobotu dne 10. března 1906 ráno došlo mezi 6.30 až 6.45 hodin, půldruhé hodiny poté, co ranní směna v počtu 1664 osob sfárala na jednotlivých závodech do dolu, k mohutné explozi, jejíž ničivá síla si vyžádala své oběti i na povrchu. Z jam se vyvalily husté černé kouře i s plameny. Po výbuchu se vlastními silami podařilo zachránit 326 horníků.

Doly courriérské důlní společnosti v severofrancouzském černouhelném revíru Pas-de-Calais se rozkládaly podél trati z Lens do Donai. Byly to jámy č. 2 v Bill-Montigny, jáma č. 3 v Méricourt a dvojice jam č. 3 a č. 11 v Sallaumines. Uhelné sloje byly v této oblasti značně tektonicky porušené. Sloje o mocnosti 1 až 2,8 metru byly neplynující, ale k samovznícení značně náchylné.

V době nehody nebyla na francouzských dolech organizována záchranná služba a v roce 1904 byly dokonce dýchací přístroje v dolech zakázány. První záchranné práce bez dýchacích přístrojů započali inženýři a technici. Dostali se do části dolů. Až druhý den v neděli přijelo z Paříže deset hasičů se čtyřmi dýchacími přístroji. Jakmile se v německém Porúří dozvěděli o tragickém výbuchu, nabídli Němci pomoc, která byla přijata. Skupina 25 záchránářů s 18 dýchacími přístroji dorazila na postižené doly v pondělí 12. března ve 14 hodin.

Bilance katastrofy byla otřesná. Celkem zahynulo 1099 horníků, zachráněno bylo 565 horníků a 13 obětí nebylo vůbec nalezeno. Historie zaznamenala, že po dvaceti dnech po katastrofě bylo zachráněno 13 horníků, kteří přežili v odlehlých důlních dílech a živil se masem ze zahynulého koně a ovšem z podzemní stáje. A ještě 4. dubna, 25 dní po výbuchu, byl nalezen živý horník, který přežil tak, že se živil potravinami mrtvých kamarádů.

Důlní katastrofa v Courriérs byla pro uhelné hornictví celého světa vážným mementem. Veřejné mínění a stávkové boje donutily vlády mnoha států ke zvýšenému tlaku na těžaře, aby se mnohem důkladněji věnovali bezpečnosti hornického provozu. Od této doby se také datuje důkladný výzkum všech opatření proti výbuchu uhelného prachu. Výsledkem bylo zavedení zneškodňování uhelného prachu poprašováním a ochrana proti přenosu výbuchu stavbou prachových protivýbuchových uzávěr.

Pro osvětlování v plynujících dolech bylo zakázáno používání otevřeného světla. Pro trhací práce byly povoleny pouze bezpečnostní trhavy.

Také báňské záchrannářství dostalo do vinku ministerské výnosy, které se rovnaly zákonům a musely být zavedeny dýchací přístroje a vycvičeny záchranné sbory.

Opatření zavedená ve Francii po důlní katastrofě se dnes zdají být zcela samozřejmá. V té době však to byla opatření téměř revoluční.

V následujících letech zavedly všechny státy s uhelným hornictvím komplexní technická a organizační opatření v oblasti bezpečnosti práce.

Podle: Záchránář 1971, č. 3, Záchránář 1996, č. 3

Ing. Lubomír Hájek

OSTRAVSKÝ SLOVNÍK

granban - kolejový jeřáb
grcat - zvracet
gretla - věneček vlasů
Grochol -
grotek - dřevěný klín, odřezek
gruch - vesničan, balík
gruchnut - spadnout (např. do vody)
grundštreka - hlavní chodba na dole
grunt - statek
gryfny - hezký, pěkný, sličný
gumak - holinka
Guňka -
guňka - houně, deka
gurtbant - gumový dopravní pás
guvno - výkal
guvňoř - bezvýznamný člověk

H

hacka - velký šátek
hafera - borůvka
hajer - kvalifikovaný havíř, pracující u piliře, při ražení chodeb apod. Má stejný základ jako havíř (viz)
hajcman - železná výztuž
hajcovat - topit, také hořet. „On hajcuje“ má horečku.
halda - základní krajinnotvorný prvek v Ostravě, skládka hlušiny, ale také strusky z ostravských hutí. V Ostravě jich bylo na 50 v různém stadiu, většinou ale v nich docházelo k samovznícení a pak byly teplé a stoupaly z nich dýmy a kouře různých barev a zápachu. Na haldu se chodilo sbírat uhlí, protože ho tam bylo vždy dost. Na struskové haldy se zase chodilo sbírat železo a také struska. Původně německé slovo „halde“ odval, které již dávno zdomácnělo. Haldy měly i svá jména např. Ema, Lecijan, Černisko, Centrálna apod. Souborně se haldám říkalo Ostravské Karpaty.
haluzař - klikař, ten, kdo má štěstí
hamovat - brzdit
hamovat se - držet se zpátky
harenda - nálevna, výčep
harešt - vězení, z angl. „arrest“ zatknout, vazba
harky - zemědělské brány
hašpla - vrátek
hašplik - malý vrátek
hašplař - vrátník na šachtě, obsluha vrátku
haštabiga - čahoun, vytáhlý člověk
haubina - druh těžké sbíječky
havirňa - šachta, porub

haviř - horník, z něm. „houwer“, z čehož vzniklo staročeské „havěř“
 hebama - porodní asistentka
 hebel - páčidlo
 heblo - nešikovná věc, předmět nebo konstrukce
 hemon - strážník, výraz z přelomu 19. a 20. století
 hena - tam
 Herudek -
 hev, hevaj - zde, sem
 hever - sochor, z něm. „heber“
 hlista - červ, žížala
 hlub - košťál
 Hlubina - jáma ve Františkově údolí, fungovala 1852-1991
 hlupota - blbost, hloupost, pitomost
 hlušina - kamení v uhlí
 hnojačka - močůvka
 hobel - hoblík
 holcvol - dřevitá vlna
 holender - šroubení
 holšpanek - obojek na psa
 horat - hořet
 hospodarka - hospodářství
 hozntregy - šle, kšandy (z něm.)
 hrabky - kosa s hrabíci
 hrotek - džber, nádoba na dojení
 hryzt - kousat. „To ja už budu hlinu hryzt“ to už budu po smrti. Těž „ponožka mě hryze“.
 hudlok - kuchyňský váleček
 huknut - slovně udeřit na někoho
 humno - mlat
 huncut - hňup
 hunt - důlní vozík
 huntštoser - plnič vozíků, vozač
 hupcuk - řetězový zvedák, hever
 hura - půda u domu
 hurtak - skrblik, lakomec
 hury bury - úsloví ve smyslu „nevadí, nic se neděje“. Ale hury bury, jaksik bylo, jaksik bude“.
 huštačka - houpačka
 huštat - houpat, též ve smyslu bulíkovat

CH

chabi - porost
 chachar - uličník, lotr
 chaper - prvorepublikový náhončí do obchodů
 chlambat - pít přes míru
 chlastpartyja - skupina lidí, kteří si rádi vypijí

chebz - šeřík

chelahat - manipulovat s něčím, „vychechlaný“ vykotlaný, vyviklaný

chlopek - menší pán

chlustat,

chlustnut - šplouchat. „Zchlustaný“ pocákaný, obhozený, např. vodou z kaluže.

chodit po ptaňu - žebrot

Choleva -

choť - i když, přesto. „Mam ho rada, choť je baran“ mám ho ráda, i když je trochu blbej...“

chrast - zelný list

chrobalivy - červivý, prolezlý červy

chroboček - malý panák

chrobok - brouk, chrobák

chromat - kulhat

chrpaslík - modrý trpaslík. Genetický původ nejasný.

chudy - hubený. „Chudy jak lunt“ hubený jako tříška. Též se užívá ve spojení s masem

„chude maso“ libové

chuchnut - dýchnout

chuj - mužský pohlavní orgán, přeneseně blbec, idiot. „Zchujet“ zblbnout, zhlopnout.

chujovina - hloupost, blbost

chumaj - hňup

chvalidupa - ten, kdo se naparuje

chvant - fracek, fakan. „Pohlídej mi ty chvanty“ dej mi pozor na děti.

chvistek - malý vzrůstem

chytnut - chytit, lapit

I

i - aji

icky - pejzy

Impik - hotel Imperiál, postaven v roce 1903

ingust - inkoust

ingustova tužka - inkoustová tužka, která se musela slinit, aby vůbec psala

inši - jinačí

interes - úrok

iskerka - sedmikráska

ist - jít

isto - jistě, určitě

J

jabko - jablko, česka

jalovina - hlušina

japala - chlubílek

japat se - chlubit se, naparovat se

jaščet - ječet, křičet

java - malá lehká sbíječka, podle motocyklu Jawa

ježek - závaží na probíjení pece

Jindra - jáma Jindřich, původně „Jáma 10“, otevřená v roce 1846. Dnes součást hornického muzea.

joch - já

joch - polní míra, 3 měřice

Juzek - křestní jméno odvozené od Josefa, přeneseně Polák

ČTYŘICET LET OD TRAGÉDIE NA ZÁRUBKU

V úterý 19. dubna 1966 v 1.45 hodin připravil výbuch metanu na tehdejší Dole Zárubek na Slezské Ostravě o život bezprostředně 15 horníků, avšak z tří vyproštěných zraněných horníků zemřel jeden s těžkými popáleninami v nemocnici.

K výbuchu došlo ve sloji Günther podpatrově dobývané pod XIII. patrem v hloubce 804 metry pod povrchem. Postižené pole komunikovalo s dvojicí podpatrových chodeb s oblastí sousedícího Dolu Alexander. Tato spojení byla oddělena hrázemi. Z přítomných horníků v oblasti sloje Günther přežili jen dva.

Příčinou výbuchu bylo, po prošetření a díky nálezu předmětu doličného, manipulování (samozřejmě nepřipustné) s tlačítkem dálkového ovládání pásové soupravy. Předák nevolal k opravě tlačítka elektrikáře, ale sám o své újmě rozřízl kabel, jednu žílu v délce 15 centimetrů obnažil a propíchl ji pro spojení pásovou spojkou Nylos. V místech, kde takto ovládacím kabelem manipuloval, se nahromadilo malé množství metanu ve výbušné koncentraci a vzniklá jiskra při manipulaci s kabelem způsobila výbuch této malé koncentrace metanu. To stačilo k rozvíření usazeného uhelného prachu a jeho výbuchu. Proto také vzniklo velké množství oxidu uhelnatého, který byl příčinou úmrtí několika horníků. Po výbuchu došlo pravděpodobně k zapálení metanového fukače ve stařinách v místech, kde bylo vyvedeno ztracené degazační potrubí.

Protože obsah oxidu uhelnatého se nesnižoval, bylo přikročeno k prostorovému uzavírání. Po postavení uzavíracích hrází se odpojovalo degazační potrubí u hráze na výdušné straně, které bylo v průběhu uzavírání stále pod tlakem degazačního systému. Ihned při rozpojování potrubí před hrází došlo k přerušení podtlaku a směs metanu z potrubí se dostala pravděpodobně v závalu ke zdroji metanového fukače. Tím došlo k výbuchu metanové směsi v závalu. Celkem v určitých intervalech došlo v uzavíraném prostoru k 31 výbuchům. Bohužel se hned projevívaly hříchky při uzavírání stařin a všechny hráze se musely různými způsoby zpevňovat a utěšňovat. Celkem muselo být postaveno a dotěsněno 42 hrází.

Havarijní situace byla ukončena až 16. května a celé akce se zúčastnilo 690 záchranářů z celého OKR.

Podrobněji k celé akci: Aktuality hornického výzkumu č. 109 a Záchranář 1981 č. 5, 7 a 1966 č. 8.

Ing. Lubomír Hájek

VZPOMÍNKA NA NELSON VIII

Moje první zážitky začátků v hornictví spojené s nehodou na Dole Nelson v Oseku u Duchcova vzpomínka na nehodu, která se stala před padesáti lety.

Důl Nelson VIII, pobočný závod schovaný v lese nad Osekem, byl mou první šachtou. Zde jsme měli z Průmyslové školy hornické v Duchcově v letech 1955-56 praktický výcvik. Bylo to v překrásném prostředí Krušných hor. Šachta stála uprostřed lesů, byla hluboká 80 m a sloužila jako materiálová. Tehdy se vesměs budovalo jen do dřeva, takže na povrchu vonělo samé dřevo a dřeviště bylo velmi rozsáhlé. Od této šachty byla vzdálena asi 250 m výdušná šachta Nelson VI, kde bylo jen lezní oddělení a nouzový vrat na popouštění a vytahování.

Nelson VIII měl řetízkovou šatnu se 120 háky, z toho 40 bylo vyhrazeno pro naši průmyslovku. Dřevo bylo nakládáno na klanice, dopravováno k šachtě a popouštěno do dolu. Z náraží se dovezlo asi 50 m chodbou k podstavníku. Ten sloužil jednak pro fárání do jednotlivých patrových úseků šachty a jako úpadnice o délce 450 metrů byl spojnici k ostatním revírům Dolu Nelson. Jeho kapacita byla 16 lidí nebo dvě klanice (tretiny) s materiálem, eventuálně vozy.

Součástí našeho výcviku v hornických dovednostech bylo ruční ražení chodeb a práce pomocné včetně zbavování chodeb uhelného prachu ometáním košťaty.

Bylo to, tuším, v březnu, kdy jsme přijeli ráno na šachtu a zjistili jsme, že ústí jámy je uzavřeno jílovitou zátkou. Sešli jsme se pod hák, kde nás závodní informoval o mohutném požáru, který vznikl v dole závodů Nelson. Štěstí tehdy bylo, že se na všech šachtách podařilo všem havírům vyfárat na povrch a okamžitě po zjištění, že nikdo již nemůže být v dole, začalo se s uzavíráním všech šachet a jam jílovitými zátkami. Druhý den po uzavření dolu došlo při údržbě těžního stroje ve strojovně na šachtě Nelson VIII k zvláštní události. Najednou začal drnčet signál ve strojovně, dávaný z dolu. Strojník běžel k vedoucímu technikovi dolu oznámit, že v dole jsou lidé a že se musí rozbít jílovitá zátka a jet pro lidi do dolu. Byl vyrozuměn hlavní dispečer dolu, hlavní inženýr a také báňský úřad. Opět se zjišťovala správnost počtu vyfáraných horníků a ověřovalo se, jestli někdo ze zaměstnanců nechybí. Přesto se sjela celá komise a vedení dolu včetně báňského úřadu na Nelson VIII. Strojník těžního stroje byl tak nabuzen, že mermomocí chtěl jet s těžním strojem, a protože se chtěl i prát, musel být zpacifikován a v koupelně byl přivázán a strážěn do doby, než byl odvezen ze šachty, aby se nedopustil nějaké neprozřetelnosti. Stačilo by totiž okysličit důlní prostředí a požár, třeba i výbuch, mohl způsobit nedozírnou devastaci důlních děl.

Co se vlastně stalo?

Tato šachta, kde jsme měli každých 14 dní celý den praktický výcvik, byla asi měsíc uzavřena a my jsme se zatím zabývali opravováním oplocení kolem dřeviště a celého areálu kolem šachty. Signál ve strojovně byl vypnutý a strojník byl již v pohodě a bez stresu. Při otevírání jílovité zátky, když se ozvušil v dole uklidnilo, byl opět signál zapnut a zvonil dál. Teprve po profárání lezním oddělením do náraziště bylo zjištěno, že tlakem a vysokou teplotou, které vznikly při požáru, došlo ke stlačení páky a zapečení dehtem tak, že šel neustále signál!

Strojník se všem omluvil za svoji nepřičetnost, ale na druhé straně měl další životní zkušenost, že člověk v žádné situaci nesmí podlehnout jakýmkoliv anomáliím, které se při důlních nehodách mohou vyskytnout. No, a my jsme měli o zábavu postaráno. Upravovali jsme chodby po požáru, dělali pořádek v dole, a to nebyla zrovna pěkná podívaná, a ani čichový apetit nebyl zrovna rajský, ale to vše k našemu řemeslu patří!

Díky této tak ranné zkušenosti jsem potom v dalším působení v našem cechu vyřešil v dole spoustu nepředvídaných událostí během svých čtyřiceti let odfáraných na různých šachtách, z toho 36 let v OKR a 20 let jako dobrovolný záchranář.

Ing. Jaroslav Minka

Klub přátel Hornického muzea OKD

si Vás dovoluje pozvat na pravidelné přednášky v III. čtvrtletí 2006
Ostrava - Petřkovice:

CXIII. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 5.9.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Ing. Radomír Tabášek: Péče s.p. DIAMO o hornické památky

CXIV. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 3.10.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Vzpomínáme na ing Stanislava Vopaska

CXV. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 7.11.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Ing. Jiří Ščuka, PhD.: Na lodi do Antarktidy

CXVI. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 5.12.2006 v 15.00 hodin

PROGRAM

Svatá Barborka patronka horníků

Na všech akcích tradiční občerstvení

Výbor KP HM OKD

Pobočka Petřvald:

14. 9. 2006 Ing. Dušan Pavelek: Báňské projekty v minulosti revíru a jejich čelné osobnosti
12. 10. 2006 Podnikatelé v dnešním Petřvaldu
9. 11. 2006 Milan Kovalčík: Hornictví v tematice uměleckých děl
14. 12. 2006 Vyhodnocení činnosti za rok 2006, plán činnosti na rok 2007
Besedy se konají v Kulturním domě Petřvald vždy v 15.00 hodin

Pobočka Karviná:

27. 9. 2006 Ing. Stanislav Kuba: Důl ČSA
25. 10. 2006 Ing. Stanislav Kuba a zástupce obce: Obec Doubrava
29. 11. 2006 Zástupce okresního archivu „Karvinsko“
12. 2006 Svatá Barborka patronka horníků

Pobočka Kladno:

Program přednášek na II. pololetí nebyl do uzávěrky dodán

REDAKČNÍ RADA INFORMUJE

Redakční rada Zpravodaje KPHM provedla určité změny, které umožní zlepšení práce a také lepší spolupráci s našimi dopisovateli. Aby Zpravodaj KPHM vycházel pravidelně, budou uzávěrky vždy k 15. dni každého posledního měsíce jednotlivých čtvrtletích (březen, červen, září, prosinec). U článků, které se týkají jubileí, ať osobních nebo podnikových, není vhodné čekat s odevzdáním rukopisu na poslední chvíli.

Články na pokračování se nebudou tisknout! Průzkumem se zjistilo, že po třech měsících se ztrácí návaznost jednotlivých pokračování. Redakční rada proto doporučuje dopisovatelům, aby rukopisy článků měly maximálně šest stran formátu A4 a byly psány ob řádek! V mimořádných případech může mít rukopis osm stran. Pokud by některý z rukopisů byl delší, redakční rada, po dohodě s autorem, může článek krátit. Nejvhodnější jsou články v rozsahu 2-3 strany. Doporučujeme psát články na psacím stroji nebo na počítači!

Každý článek musí být podepsán a pokud jsou přetiskovány některé údaje z jiných zdrojů, musí být v závěru uvedeno, odkud byly informace čerpány. Jde o dodržování tiskového zákona.

Pro zlepšení informovanosti je nutné k některým článkům dodat fotografie. Redakční rada dodané fotografie nechá naskenovat a originály autorům vrátí.

Redakční rada upozorňuje, že podle schválených stanov Klubu přátel Hornického muzea přestane zasílat Zpravodaj KPHM těm členům, kteří dva roky nezaplatili členské příspěvky a mají pozastavené členství.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Články a fotografie nejsou honorovány!

O těchto změnách byli členové KPHM informováni na výroční členské schůzi KPHM 4. dubna t. r.

Vítězslav Hettenberger

Naši kolektivní členové významní pomocníci v naší práci

OKD, OKK, a.s.

OKD, Rekultivace, a.s.

Kladenské doly, o.z.

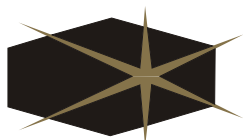
OKD, a.s. Správa majetku, v.o.j.

Baňské projekty
Ostrava, a.s.

Na vydávání se podílí

KARBON INVEST

